ALGEBRA LINIOWA
Z GEOMETRIĄ ANALITYCZNĄ

dr Joanna Jureczko

Politechnika Wrocławska
Wydział Informatyki i Telekomunikacji
Katedra Telekomunikacji i Teleinformatyki

Niniejsza prezentacja stanowi jedynie skrypt do wykładu. Wykład będzie wzbogacony o dodatkowe informacje, tj. dowody wybranych twierdzeń, przykłady, wskazówki do zadań itp. Dodatkowe informacje dotyczące programu znajdują się w **Karcie Przedmiotu**.

WYKŁAD 11

Przekształcenia liniowe
Wektory i wartości własne macierzy
Diagonalizacja macierzy

NIEZBĘDNIK INŻYNIERA

Przykładowe zastosowania wektorów i wartości własnych macierzy

- diagonalizacja macierzy,
- znajdowanie macierzy podobnych,
- szybkie potęgowanie macierzy,
- wyznaczanie drgań harmonicznych układów,
- analiza grafów,
- mechanika kwantowa.

PRZEKSZTAŁCENIE LINIOWE

WEKTOR I WARTOŚĆ WŁASNA ENDOMORFIZMU

Niech V, V' będą przestrzeniami wektorowymi nad tym samym ciałem $\mathbb{K}$. Funkcję $\varphi\colon V \to V'$ nazywamy ***przekształceniem liniowym***, jeśli spełnione są warunki

- $\forall_{v,w\in V}\ \varphi(v+w) = \varphi(v)+\varphi(w)$
- $\forall_{a\in\mathbb{K}}\forall_{v\in V}\ \varphi(a\cdot v) = a\cdot\varphi(v)$.

Przekształcenie liniowe jest ***homomorfizmem*** przestrzeni wektorowych.
Wyróżniamy następujące typy homomorfizmów:

- monomorfizm = homomorfizm różnowartościowy
- epimorfizm = homomorfizm, który jest "na"
- izomorfizm = homomorfizm wzajmenie jednoznaczny
- **endomorfizm = homomorfizm w siebie, czyli** $\varphi\colon V \to V$
- automorfizm = endomorfizm wzajemnie jednoznaczny.

Niech dany będzie endomorfizm $\varphi\colon V \to V$ Jeśli niezerowy wektor $v \in V$ spełnia przy pewnym skalarze $\lambda \in \mathbb{K}$ warunek

$$\varphi(v) = \lambda \cdot v,$$

to wektor v nazywamy ***wektorem własnym endomorfizmu*** φ, natomiast skalar λ nazywamy ***wartością własną endomorfizmu*** φ. Mówimy też, że v jest wektorem własnym endomorfizmu φ o wartości własnej λ. Zbiór wszystkich wartości własnych endomorfizmu φ nazywamy ***widmem (spektrum)*** endomorfizmu i oznaczamy przez $Sp(\varphi)$.

WEKTOR WŁASNY I WARTOŚĆ WŁASNA MACIERZY

WIELOMIAN CHARAKTERYSTYCZNY MACIERZY

Jeśli macierz A jest macierzą kwadratową stopnia n, to operacja $A \cdot v = w$ może być traktowana jako przekształcenie wektora v w wektor w, przy czym oba wektory mają wymiar równy stopniowi macierzy A. Zatem przekształcenie liniowe będziemy wyrażać jako macierz, która działa na wektory. Wtedy jeśli A jest macierzą kwadratową stopnia n oraz

$$A \cdot v = \lambda \cdot v,$$

to v będziemy nazywać ***wektorem własnym macierzy*** A, natomiast λ będziemy nazywać ***wartością własną macierzy*** A.

Przekształcając powyższe równanie mamy

$$(A - \lambda I) \cdot v = (\lambda I - A) \cdot v = \mathbb{O}.$$

Równanie to ma trywialne rozwiązanie, gdy $v = \mathbb{O}$, (wtedy v nie jest wektorem własnym), a nietrywialne rozwiązanie, gdy macierz $A - \lambda I$ jest macierzą osobliwą, tzn.

$$det(A - \lambda I) \ = det \begin{bmatrix} a_{11} - \lambda & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} - \lambda & \dots & a_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} - \lambda \end{bmatrix} = 0,$$

(wtedy v jest wektorem własnym).

Łatwo sprawdzić, że

$$det(A-\lambda I)=\rho(\lambda)=d_n\lambda^n+d_{n-1}\lambda^{n-1}+...+d_1\lambda+d_0.$$

Wielomian ρ nazywamy ***wielomianem charakterystycznym macierzy** A*.
Pierwiastki takiego wielomianu charakterystycznego są wartościami własnymi tej macierzy.
Wyznacznik macierzy A jest równy iloczynowi wszystkich wartości własnych tej macierzy.
Każda macierz stopnia n ma dokładnie n wartości własnych.

PODOBIEŃSTWO MACIERZY

Niech w będzie wektorem postaci $w = Cv$ dla pewnej macierzy nieosobliwej C, gdzie C spełnia równość $Av = \lambda v$. Wtedy istnieje macierz B taka, że $Bw = \lambda w$. Wartości własne macierzy A i B są jednakowe, (tzn. v jest wektorem własnym macierzy A przynależnym do wartości własnej λ, wektor $w = Cv$ jest wektorem własnym macierzy B przynależnym do tej samej wartości własnej λ). Porównując obydwa wzory otrzymujemy równość

$$A = C^{-1}BC.$$

Wtedy powiemy, że ***macierze*** A ***i*** B ***są podobne***, co zapisujemy jako $A \approx B$.

DIAGONALIZACJA MACIERZY

Powiemy, że macierz A jest ***diagonalizowalna***, gdy jest podobna do macierzy diagonalnej B, tzn. istnieje nieosobliwa macierz C, taka, że $C^{-1}AC = B$.

Twierdzenie 11.1. *Niech macierz A będzie macierzą kwadratową stopnia n*.

- *A jest diagonalizowalna wtedy i tylko wtedy, gdy ma n liniowo niezależnych wektorów własnych (tzn. macierz utworzona z tych wektorów jest nieosobliwa).*
- *Jeśli A ma n różnych wartości własnych to jest diagonalizowalna.*
- *Jeśli A jest symetryczna, to jest diagonalizowalna.*